

6. Кузава І. Б. Інклюзивна освіта дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку: теорія і практика: монографія. Луцьк, ПП Іванюк В. П., 2013. 292 с.

7. Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дітей дошкільного віку: Одеса: ПНЦ АПН України СВД М. П. Черкасов, 2005. 319 с.

8. Ionova I., Kyryliuk A., Kosenko Yu. Social integration of young people with disabilities to educational space and public life of Ukraine: state, problems and prospects. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал СумДПУ ім. А. С. Макаренка*. Суми, 2019. № 7. С. 3–14.

Ірина ГЛОБЕНКО

учитель вищої категорії, керівник
зразкового театрального колективу
«Art-Барвінок»
Сумський заклад загальної середньої
освіти спеціальна школа
Сумської міської ради

ВИКОРИСТАННЯ ПАНТОМІМИ У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З УЧНЯМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

У статті розкрито особливості використання пантоміми, як методу корекції фізичного та психофізичного стану учнів з особливими освітніми потребами під час занять у театральному колективі спеціальної школи в умовах воєнного стану. Висвітлено види пантоміми та особливості їх використання. Підкреслено особливе значення пантоміми для дітей із РАС, для дітей із синдромом Дауна.

Ключові слова: діти з РАС, діти з синдромом Дауна, учні з особливими освітніми потребами.

I. GLOBENKO. USE OF PANTOMIME IN CORRECTIVE WORK WITH STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN WARTIME CONDITIONS

The article reveals the peculiarities of using pantomime as a method of correcting the physical and psychophysical condition of students with special educational needs during classes in the theater group of a special school under martial law. Types of pantomime and features of their use are highlighted. The special importance of pantomime for children with ASD and for children with Down syndrome is emphasized.

Key words: children with ASD, children with Down syndrome, students with special educational needs.

Постановка проблеми. Діти, які мають особливі потреби, – аутизм, синдром Дауна, розлади пізнавального розвитку особливо гостро відчують негативний вплив війни та потребують належної допомоги.

Цим дітям дуже важливо відчувати безпеку, а для цього треба знизити рівень їхнього стресу, впоратися з емоційним навантаженням та піклуватись про здоров'я, безпеку та розвиток. У цей складний час психоемоційних навантажень діти з порушенням інтелекту потребують більше позитивних емоцій та вражень. Великий відсоток цих дітей мають вади мовлення або навіть взагалі не можуть говорити. А пантоміма ставить всіх в однакові умови. Жести, міміка, пластика тіла це такі корекційні засоби театралізованої діяльності за допомогою яких можна сказати більше, ніж словами.

Актуальність. Аналіз наукових досліджень свідчить про те, що пантоміма досить нове явище вітчизняного соціокультурного простору. Здебільшого сучасні публікації не містять глибоких та інформативних досліджень у галузі пантоміми. Виключенням є вчені мистецтвознавці та фахівці-практики, які жанр пантоміми розглядають крізь призму театрознавства. Використання пантоміми, як методу корекційної роботи з учнями з особливими освітніми потребами наразі не отримав всебічного висвітлення у наукових публікаціях українських педагогів. Вплив пантоміми на творчий розвиток дітей можна прослідкувати у роботах педагога, актриси М. Шайбнер – керівника дитячої ужгородської студії пантоміми «ПАДІЮНІ», Л. Крюкової – керівника гуртка пантоміми Центру позашкільної роботи Святошинського району м. Києва, М. Негрій – керівника гуртка акторської майстерності «Амплуа» Полтавського міського центру позашкільної освіти Полтавської міської ради.

Мета статті полягає у висвітленні пантоміми, як методу корекційної роботи з учнями з особливими освітніми потребами в умовах воєнного часу.

Виклад основного матеріалу. Військові дії стали причиною стресів для багатьох українців. Діти з інтелектуальними порушеннями це дуже вразлива категорія, адже їх психіка чутлива до будь-яких змін. Звуки обстрілів, вибухів, сирен – це все негативно впливає на їх психофізичний стан. У школярів з'являється відчуття страху за власне життя, емоційна та фізична напруга, значно підвищується рівень тривожності. Режим дня втрачає свою впорядкованість, адже тепер уроки, заняття гуртків, секцій, груп продовженого дня чергуються з повітряними тривогами та сховищем в укриттях.

Для того, щоб мінімізувати негативний вплив війни на дитячу психіку в Сумському закладі загальної середньої освіти спеціальної школи Сумської міської ради під час занять зразкового театрального колективу «Art-Барвінок» використовуються елементи пантоміми, як методу корекції фізичного та психофізичного стану дітей з порушенням інтелекту.

Пантоміма – вид сценічного мистецтва, в якому художній образ створюється за допомогою міміки, жестів, пластики тіла тощо.

Великий відсоток дітей з інтелектуальними порушеннями мають вади мовлення або навіть взагалі не можуть говорити, до того ж війна суттєво вплинула на розвиток мовлення, у дітей частіше виникають мовленнєві затримки. Пантоміма ставить всіх в однакові умови. Жести, міміка, пластика тіла це такі корекційні засоби театрального мистецтва за допомогою яких можна сказати значно більше, ніж словами. Пантоміма не може існувати без емоційно виразних рухів. Прикладом є знамениті одеські «Маски-шоу», актори з яких покорили світ своїми комічними номерами без єдиного слова. Хіба їм потрібні слова, щоб ми їх зрозуміли? Вони відмінно володіють пластикою тіла, жестами і мімікою, і слова їм зовсім не потрібні.

Є різні види пантоміми: танцювальна, класична, акробатична, ексцентрична. Як показує досвід роботи – танцювальна і класична пантоміма це доступна для дітей з особливостями розумового розвитку форма корекційної роботи, яка позитивно впливає на загальний психофізичний стан дитини, на її почуття і емоції. Пантоміма вирішує декілька завдань, для розвитку учнів з особливими освітніми потребами, а саме: сприяє творчому мисленню; навчає коректному вираженню власних емоцій та почуттів; розширює кругозір; знімає скутість, розкріпачує; розвиває рухові здібності; виховує пластичність тіла; сприяє зняттю психічного напруження; допомагає у психічній релаксації. Якщо дитина навчилася розуміти мову тіла і жестів, то вона зможе знайти спільну мову з однолітками та дорослими без слів. Особливо це можна побачити під час спілкування дітей з РАС, синдромом Дауна.

До театрального колективу спеціальної школи залучені діти, які мають різний рівень інтелектуального та фізичного розвитку, різний вік від 10 до 18 років. Це вносить свої корективи, тому заняття можуть бути колективні, групові, індивідуальні. Пантоміма гарна тим, що не вимагає

спеціального обладнання і підготовки. Показувати можна предмети, тварин, емоції, характери. Навіть можна розігрувати цілі театралізовані дії. Під час занять у театральному колективі учні навчаються грати на публіку. Таким чином у дітей зникає зайва сором'язливість, страхи, відчуття тривожності, що особливо актуально під час війни. Учні навчаються створювати мініатюри безпосередньо під час занять. Розвивається міміка та пластика, а завдяки музичному супроводу – відчуття ритму. Використання музичної танцювальної пантоміми дуже підходить гіперактивним учням з особливими освітніми потребами. Як виявилось пантоміма дуже захоплює дітей і приносить багато користі. Тренування міміки знімає внутрішні затискачі та дозволяє виплеснути емоції і позитивні, і негативні, тому пантоміма це особливий вид творчої терапії. Слід зазначити, що особлива – органічна й унікальна художня мова цього виду мистецтва служать засобом комунікації між юним «особливим» артистом-мімом і глядачем. Діти з порушенням інтелекту можуть створювати зворушливі художньо-пластичні образи. Мім – це універсальний актор-перформер.

Зразковий театральний колектив «Art-Барвінок» знаходиться у постійному творчому пошуку та вивчає досвід роботи досвідчених мімів. Особливого творчого натхнення подарував український сучасний колектив мімів «DEKRU» м. Київ. Завдяки знайомству з їх творчістю у театральному колективі спеціальної школи з'явилися пантоміми «Натхнення», «Підводний світ», «Геометрія». Вивчаючи досвід інших створювали і власні пантоміми з використанням елементів танцювальної, класичної пантоміми: «Шотландія», «Маски Венеції», «Серце», «Джаз-бенд», «Життя квітки», «Небесний дарунок». Протягом двох останніх років колектив спробував новий жанр – театр масок Дель-Арте, один із різновидів пантоміми. Дель-Арте – безсловесна інтермедія. У сучасному репертуарі зразкового театального колективу «Art-Барвінок» є – перфоманс «Маска» з використанням елементів пантоміми Дель-Арте; перфоманс «Діти дощу» з залученням дітей із розладами аутичного спектру з використанням елементів класичної пантоміми; художні номери «Діма Коляденко», «Діти сонця» з залученням дітей із синдромом Дауна з використанням елементів танцювальної пантоміми. Свою творчість у мистецтві пантоміми колектив презентує на різноманітних шкільних, міських, обласних

заходах. Колектив неодноразовий дипломант та переможець різноманітних Всеукраїнських та Міжнародних онлайн конкурсів та фестивалів.

Висновки. У пантомімі найважливіше значення мають фантазія, уява. Мімові належить активно розвивати свою фантазію. Уява «особливого» міма на репетиціях і виставах направлена на конкретну дію і завдання, окрилена ідеєю творчого задуму, а це відволікає дітей від негативних думок, зменшує стан тривожності, знижує симптоми пригніченості та страху, надає відчуття безпеки, зміцнює психологічний стан, покращує вміння адаптуватися до різноманітних навколишніх змін. Завдяки таким заняттям учні краще виконують вправи на координацію, поліпшується їх увага і пам'ять. Попри страх війни пантоміма допомагає створити для дітей з інтелектуальними порушеннями «безпечний простір»; мотивувати їх до творчої діяльності, підтримувати, слухати та чути їх.

Перспектива дослідження. Інтерес до оригінального жанру пантоміма поступово зростає серед дітей та підлітків. В багатьох містах України відкриваються студії пантоміми та пластики для дітей. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у впровадженні методу пантоміми для корекційної роботи з учнями з особливими освітніми потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковтун Р. А. Програма розвитку комунікативних здібностей у дітей з синдромом Дауна. Харків: ХНПУ, 2010. С. 8–10.
2. Кузнецова Т. Пантоміма сьогодення: специфіка режисури та прикладний аспект сценічного номеру. *Сценічне та музичне мистецтво: циркові та естрадні жанри. Науково-методичний аспект: матеріали XI наук.-практ. конф. (м. Київ, 15–16 квітня 2021 р.)*. Київ: КМАЕЦМ, 2021. С. 99–104.
3. Пантоміма. Літературознавча енциклопедія у 2 т. / Уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: Академія, 2007. Т. 2. С. 178.
4. Романова Л. Особливості формування практичних навичок актора пантоміми. *Мистецтво естради: проблеми виконавської практики, системи освіти й наукових досліджень: матеріали V Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Київ, 15 грудня 2022 р.)*. Київ: КМАЕЦМ, 2022. С. 74–77.
5. Садова І. І. Арт-терапія як сучасний метод у системі соціальної роботи педагога з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2015. С. 197–205.
6. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі. К.: Видавничий дім «Пляєди», 2015. 56 с.
7. Ужвенко Н., Скрябіна Н. Пантоміма у питаннях та відповідях: довідник. Київ: Золоті ворота, 2013. 159 с